

Kehyssuunnitelma 2019 - 2021

1 Hallinnon ja lainsäädännön muutokset

Julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteiden, ohjauksen ja hallinnon uudistus

Suomen julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteiden, ohjauksen ja hallinnon sekä maakuntauudistuksen ratkaisun hetket ovat eduskunnassa kesäkuussa 2018.

Sote-uudistuksen merkittäviä työkaluja ovat hallituksen kärkihankkeet. Sosiaali- ja terveysministeriö johtaa niitä. STM:n kärkihankkeita on viisi, joista merkittävin Vaalijalan kannalta on lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma (LAPE). Siinä valmistellaan mm. yhteistyöalueiden osaamis- ja tukikeskuksia.

Alueellisen yhteistyön vahvistaminen voittoa tavoittelemattomien palvelujen tuottajien ja asiakasjärjestöjen kanssa on huomioitava valmistelussa, jotta mm. eettiset kysymykset tulevat riittävän laajasti huomioitua. Yhteistyöllä voidaan vaikuttaa palveluiden tuottamisen tapoihin, laatuun ja kehittymiseen maakunnissa ja yhteistyöalueella.

Vaalijalan neljä päätavoitetta sote- ja maakuntauudistuksessa ovat:

- Vaalijalan palvelutoiminta jatkaa yhtenä kokonaisuutena. Kokonaisuuteen kuuluvat kaikki kuntoutuspalvelut ja avohuollon palvelut kaikissa maakunnissa (Pohjois-Savo, Etelä-Savo, Keski-Suomi)
- Vaalijala on ylimaakunnallinen (valtakunnallinen) palvelujen tuottaja, jonka palveluista suurin osa kohdistuu neljään Itä-Suomen maakuntaan (Pohjois-Savo, Etelä-Savo, Keski-Suomi ja Pohjois-Karjala)
- Vaalijala liittyy tulevaan Etelä-Savon maakuntaan ja muodostaa siellä oman liikelaitoksensa
- Sateenkaaren erityiskoulun ylläpitäjänä jatkaa toistaiseksi Vaalijalan kuntayhtymä, joka ei tuota sosiaali- ja terveyspalveluja sote- ja maakuntauudistuksen jälkeen

Uutta lainsäädäntöä

EU:n laajuinen tietosuojasetus GDPR, jota sovelletaan 25.5.2018 alkaen vaikuttaa kaikkiin sote-palvelujen tuottajiin ja niin myös Vaalijalan toimintaan. Henkilötietojen käsittelyä on tarkennettu ja tietojärjestelmiä päivitetty. Vaalijalan Effica-asiakastietojärjestelmä oli suunniteltu päivitettäväksi Lifecare-järjestelmäksi toukokuussa, mutta Tieto Oyj:stä johtuvista syistä se siirtyy syyskuuhun.

Vammaisia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus (VALAS), jossa on tarkoitus yhdistää vammaispalvelulaki ja kehitysvammalaki uudeksi erityislaiksi. Laki on tarkoitus saattaa voimaan viimeistään 1.1.2020. Uudessa vammaispalvelulaissa todetaan vammaisten subjektiiviset oikeudet ja luetteloidaan muut palvelut, luettelo ei olisi tyhjentävä vaan jättää tilaa kehitystyölle. Vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain yhteensovittaminen tapahtuu lakien soveltamisen kautta, koska laeissa on samansuuntaisia palveluja. Ensisijaisesti vammaistenkin sosiaalipalvelut tuotetaan sosiaalihuoltolain perusteella.

Yleinen itsemääräämisoikeuslaki on valmistelussa. Sen piirissä tulevat olemaan kehitysvammaisten henkilöiden lisäksi muut vammaiset ja mm. muistisairaat. Yleistä itsemääräämisoikeuslakia tarvitaan, jotta kehitysvammalaista voidaan luopua. Laki valmistunee vuoden 2019 aikana. Lakiesitys tulee lausunnolle alkukesästä.

Kaikkien kansalaisten työelämäosallisuuteen tähtäävä lainsäädäntöuudistus on nimeltään TEOS. Se on sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukevan lainsäädännön ja palvelujärjestelmän uudistamishanke. Uudistuksen tarkoituksena on tukea heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden osallisuutta työelämään. Se tulisi mm. lopettamaan perinteisen työtoiminnan ja korvaamaan sen työelämävalmiuksia edistävällä sosiaalisella kuntoutuksella ja osallisuutta edistävällä sosiaalisella kuntoutuksella. Lakiuudistuksen valmistelu on aktiivisessa vaiheessa ja se tulee todennäköisesti voimaan 2020.

Seuraavaa suuri lainsäädäntöuudistus koskee kuntoutusta Suomessa, johon käytetään noin 2 miljardia euroa vuodessa. Uudistusta varten asetettiin kuntoutuksen uudistamiskomitea, jonka raportti valmistui viime vuonna. Kuntoutuksen järjestämisvastuuta ollaan siirtämässä Kelalta maakunnille. Uudistustyöllä voi olla merkittävä vaikutus myös VaaliJalan palvelutoimintaan.

Sote- ja maakuntauudistus tullaan rahoittamaan periaatteessa nykyisellä kulutasolla, mutta 3 miljardia euroa tulevia kuluja leikkaamalla. Siirtymäkauden aikana maakuntien sote-rahoitus siirtyisi todellisista kustannuksista laskennallisen tarpeen mukaiseen rahoitukseen. Maakuntien rahoituksellinen asema heikkenee vuosien kuluessa.

VaaliJalan näkökulma lainsäädäntöuudistuksiin on erityistä tukea tarvitsevan ihmisen näkökulma ja pyrimme toiminnallamme turvaamaan heidän palvelunsa.

2 VaaliJalan avopalvelut kuuluvat kokonaisuuteen

KEHAS-ohjelman 2010 - 2015 keskiössä oli kehitysvammaisten laitosasumisen purkaminen eli valtakunnallinen asunto-ohjelma kaikille kehitysvammaisille. Asunnoista yli puolet on osoitettu lapsuudenkodeistaan ja vanhentuneesta asuntokannasta muuttaville. Ohjelmassa on viime vuosina huomioitu myös muut kehitysvammaisen elämässään tarvitsemat palvelut. Työ jatkuu vuoteen 2020 asti ilman erityistä ohjelmaa, vammaisten asuntohankkeiden rahoitus Valtion asumisen rahoitus ja kehittämiskeskus ARAssa on kuitenkin vähentynyt. Laitoksissa asuu tällä hetkellä noin 500 kehitysvammaista Suomessa.

VaaliJalan palvelukotiohjelma jatkuu edelleen ja seuraavat asuntokohteet valmistuvat: Jyväskylään Sääksvuoren palvelukoti (2018) ja Rautalammille Kuutinharjun uudistettu palvelukoti (2019). Kaupallinen erityisasumisen rakentaminen on Itä-Suomessa vilkastunut ennakoiden tulevaa sote- ja maakuntauudistusta. Kaupallisia toimijoita ei sido ARAn asuntorakentamisen laadunohjaus, koska kohteet rahoitetaan pääosin yksityisellä rahalla.

VaaliJala tuottaa avopalvelutoimintaa 14 kunnassa ja 17 paikkakunnalla. Poliklinikat, Savonet monipalvelukeskukset sekä päivätoiminta- ja asumisyksiköt toimivat kiinteässä yhteistyössä sijaintikuntiensa ja asiakkaidensa kanssa. Suunnitelmakauden alussa asumis- ja perhehoitopaikkojen kokonaismäärä ylittää 300 paikan rajan.

Kun mukaan lasketaan poliklinikoiden sekä päivä- ja työtoiminnan palvelut, avohuollon asiakkaiden kokonaismäärä nousee 1 500 henkilöön. Suunnitelmakauden lopulla VaaliJala ylläpitää 17 ARA-rahoitteista asuntokohdetta, joissa on yhteensä noin 300 asukasta. Aikaisemmat 5 asuntokohdetta ja muut asuntoratkaisut huomioiden asuntoja on noin 370.

Tulevaisuuden palvelurakenteista

VaaliJalan avopalvelujen toiminnassa huomioidaan sote- ja maakuntauudistus ja sen kärkihankkeet ja edelleen myös KEHAS-ohjelman tavoitteet. Jako laitos- ja avopalveluihin on vielä olemassa, mutta voidaan ennakoida, että jaon merkitys tulee edelleen vähenemään. Se korvautuu palvelujen vaativuuden tasomäärittelyllä. VaaliJalan osaamis- ja tukikeskus on tämän uuden ajattelun mukainen kokonaisuus, jossa laitos- ja avopalvelujen raja on ylitetty ja perusopetus on siihen integroitu.

Haasteellisten tilanteiden arviointi ja selvittäminen perheissä tulee tapahtua jatkossa asiakkaan omassa toimintaympäristössä. Siten voidaan vähentää tai ainakin lyhentää kuntoutusjaksojen kestoa ja parantaa kuntoutuksen vaikuttavuutta. Talouden näkökulmasta kysymys on pitkän aikavälin säästöistä. Liikkuvissa kuntoutuspalveluissa konsultoiva työote on keskeistä. Perhekeskeisen työn osuus tulee kasvamaan ja varhaisen vaikuttamisen asema vahvistuu. Sote-uudistuksen osa on lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma LAPE, jossa näitä asioita tällä hetkellä Suomessa valmistellaan.

Liikkuvien kuntoutuspalvelujen osuus VaaliJalan toiminnasta ei ole kehittynyt suunnitellulla tavalla, joka näkyy erityisesti lasten ja nuorten laituskuntoutustarpeena. VaaliJala ei ole saanut palveluja ostavia ja järjestämisvastuussa olevia toimijoita riittävän vakuuttuneeksi asian tärkeydestä.

Sote- ja maakuntauudistus tuo uudet rakenteet maakuntiin, yksi merkittävä toimija tulee olemaan maakunnalliset perhekeskusverkostot. VaaliJalan kannalta keskeinen toimija on myös Itä-Suomen osaamis- ja tukikeskusverkosto, johon VaaliJalan lasten ja nuorten kuntoutuspalvelut liittyvät. Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 27.4.2017 selvityshenkilöt tekemään arvion erityishuoltopiirien asemasta maakunta- ja sote-uudistuksessa. Selvityshenkilöiden on tehtävä perusteltu esitys tulevista organisoitumismalleista 31.8. mennessä. Esityksestä järjestetään lausuntokierros syksyllä.

3 Osaamis- ja tukikeskus hallitussa muutoksessa

Nenonpellon yksiköt ovat tärkeä osa VaaliJalan osaamis- ja tukikeskusta. Erityisryhmien psykososiaalinen kuntoutus, autismiosaaminen sekä monivammaisten kehitysvammaisten opetus- ja kuntoutus tukevat kodeissa ja avoyksiköissä tehtävää työtä. Sateenkaaren peruskoulun erityisopetus sekä toisen asteen valmentava opetus yhteistyössä oppilaitosten kanssa ovat olennaisia osia kokonaisuudessa.

Vuonna 2017 Nenonpellossa on noin 150 asiakaspaikkaa, jonka lisäksi muualla Pieksämäellä on 40 paikkaa.

Laitoksessa asuvaksi on määritelty yli 3 kuukautta siellä olleet. VaaliJalan tavoite on lopettaa laitosasuminen vuonna 2019, jonka jälkeen toiminta on määräaikaista kuntoutusta. Hyvin pitkään palveluissa olleille iäkkäille asiakkaille pyritään järjestämään laitosasumismahdollisuus edelleen.

Suunnitelmakauden lopussa määräaikaisen laituskuntoutuksen kapasiteetiksi arvioidaan noin 150 paikkaa. Kuntoutuspalvelujen myynnistä nykyisten jäsenkuntien ulkopuolelle suuntautuu suunnitelmakauden lopussa lähes 40 %. Asiakkaiden ja maakuntien tarpeet sekä kysyntä määrittävät toiminnan laajuuden.

Kehitysvammalain kumoaminen merkitsee, että Nenonpellon yksikköjen toiminta perustuu jatkossa pääosin terveydenhuoltolain mukaisiin palveluihin (erikoissairaanhoido).

4 Henkilöstön osaaminen korkealla tasolla

Suunnitelmakauden alussa Vaalijalassa on noin 790 virkaa ja työsuhdetta. Lisäksi määräaikaisissa tehtävissä ja sijaisina toimii noin 400 työsopimussuhteista työntekijää. Suunnitelmakaudella henkilöstön määrä kasvaa vielä jonkin verran. Nenonpellon yksiköiden työntekijämäärä vähentyy, mutta kasvavat avopalvelut tarvitsevat lisää ammattitaitoisia työntekijöitä.

Vaalijalan palveluksesta siirtyä eläkkeelle vuoden 2021 loppuun mennessä yhteensä noin 60 työntekijää, joista suurin osa työskentelee Pieksämäellä. Eläkkeelle siirtyvän henkilöstön korvaamiseen ei riitä Nenonpellon toiminnan supistumisesta vapautuvat työntekijät. Uutta henkilöstöä rekrytoidaan ja uutta osaamista rakennetaan täydennyskoulutuksella ja yhteistyöllä oppilaitosten kanssa.

Vaativien tehtävien hoitaminen edellyttää jatkossakin henkilöstön aktiivisuutta ja kehitymisvalmiuksia. Vaalijala turvaa riittävät mahdollisuudet täydennyskoulutukseen, työnohjaukseen, työterveyshuoltoon ja muihin henkilöstön osaamista ja jaksamista edistäviin vaikuttaviin toimenpiteisiin.

5 Vaalijalan talous pidetään tasapainossa

Vaalijalan menot ovat suunnitelmakauden alussa noin 61 M€:a. Käyttötalousmenoja lisäävät uudet palvelukodit. Henkilöstömenojen osuus on noin 80 prosenttia käyttötalousmenoista.

Tasapainoisen talouden ylläpitäminen edellyttää kustannustehokasta toimintaa ja palvelujen joustavaa hinnoittelua. Ensi vuonna palkkaperusteiset menot arvioidaan nousevan 4 %, koska silloin maksetaan mm. 1,2 % suuruinen kertaerä. Vuonna 2020 palkkaperusteinen kustannuspaine vähenee, tosin täysimääräiset lomarahat tulevat silloin maksuun. Lakisääteisten sivukulujen mahdollista muutosta ei ole vielä voitu huomioida. Vuoden 2014 jälkeen ei yleistä suoritehintojen korotusta ole tehty. Vuodelle 2017 hintoja laskettiin 1,5 %. Vuodelle 2019 suunnitellaan Nenonpellon yksiköiden suoritehintojen kokonaisuudistusta, jonka tarkoituksena on hinnoittelun yksinkertaistaminen. Palkkaperustainen kustannuspaine huomioidaan suoritehinnoissa.

Kuntasektori maksaa yli 80 prosenttia Vaalijalan menoista. Asiakasmaksujen tarkistus tehtiin vuonna 2017. Sote- ja maakuntaudistuksessa asiakasmaksut tullaan yhtenäistämään ainakin maakuntatasolla.

Asuntojen rakentaminen on lähivuosien merkittävin investointisuunta. Yhden kohteen rakentaminen maksaa noin 2,7 M€:a (alv 0), johon saadaan ARAlta maksimissaan 50 prosentin investointiavustus ja loppuosalle pitkäaikainen korkotukilaina. Muut investoinnit kohdistuvat kuntoutus- ja avoyksikköjen perusparannuksiin ja hankintoihin. Asumispalvelujen investoinnit toteutetaan pääosin ARAn investointiavustuksella ja korkotukilainalla. Asumispalveluissa investointien aiheuttamat pääomamenot ja käyttömenot katetaan vuokrilla. Kirjanpidossa palvelutoiminta ja rakennusten talous on eriytetty. Tulevina vuosina joudutaan peruskorjaamaan vanhinta asuntokantaa.

Nenonpellon rakennuskannan peruskorjaus rahoitetaan kassavaroin ja vieraalla pääomalla. Valtion avustuksia käytetään kohteisiin silloin, kun niitä on saatavilla. Peruskorjausinvestointeja tehdään siinä määrin, kun tiloja kuntoutustoimintaan pitkällä aikavälillä tarvitaan.

Vuosi-investointien bruttomäärä pysyy noin 5 miljoonan tasolla. Jäsenkunnilta ei kanneta erikseen maksuosuuksia investointeihin.